

Árnyéksakk

1860. április 7-ről 8-ra virradó éjjel a Bécs melletti Döblingben pisztollyal öngyilkos lett *gróf Széchenyi István*. Halálának pillanatától élni kezdett a legenda róla és a haláláról is. Nem ült el mindmáig a kétely: az elmeógyógyintézet védett falai mögül is nagy hatással politizáló gróftól eltétette láb alól Bécs, mert külföldön álnév alatt megjelentett munkáiban oly megcáfolhatatlanul leplezte le a Habsburg-birodalom belső konfliktusait, a magyar szabadságharcot követő, az élet minden területére kiterjedő elnyomás politikai vétkeit, hogy valamiképp el kellett hallgattatni. Ma már elég pontosan tudható: ha nem is bécsi bérgyilkos vagy rendőrköpő húzta meg a ravaszt, a bécsi hatalom olyan szituációt teremtett Széchenyi körül, hogy nem mutatkozott más kiút, mint az öngyilkosság.

Tavaly, 1991-ben Széchenyi-év volt; a *Kossuth* által a legnagyobb magyaroknak nevezett gróf 1791. szeptember 21-én született. Jó magyar szokás szerint kissé agyonünnepeltük a

bicentenáriumot. A színház, a dráma még mértéktartónak is mutatkozott: nem vették elő színházaink tucatjaiban sem *Németh László* nagyszerű *Széchenyi-dramáját* (amelyben az örök Kossuth—Széchenyi vitában ő az utóbbi oldalán áll), sem *Eörsi István* fanyar-groteszk felhangokkal megszólaló *Széchenyi és az árnyak* című darabját. A televízió előkotorta *Szabó György* egy régi-régi tévéjátékát, amelyben a gyilkosság teóriáját védi meg. *Sánta György*, a fiatal drámaíró-nemzedék egyik tagja írt egy igen sajátos nézőpontú új drámát Széchenyiről, és írt egy Széchenyi-dramát irodalmunk jelenleg legtermékenyebb, legsokoldalúbb, legtöbb műfajban és minden más irodalmi megnyilvánulásban bőven benne lévő személyisége, *Gyurkovics Tibor*.

A *Halátsakk* című darab furcsa mű. Nem azért, mert Széchenyi meg sem jelenik benne — ez az ötlet sem nem új, sem nem egyedi, *Beckettől* (*Godot-ra várva*) máig elég sokan éltek ezzel a megoldással. Nem is azért, mert alig találunk

benne mást, mint amit Széchenyi naplójából, leveleiből, a róla írt néhány fontos munkából (*Kecskeméthy Aurél*, *Falk Miksa* múlt századi, *Kosáry Domokos* kortársi könyveiből) már úgyis tudunk Széchenyi döblingi éveiről és főleg az utolsó napok eseményeiről, meg a halála utáni időszak meglepő történéseiről. Furcsa mű azért, mert nem derül ki belőle, amit pedig *Gyurkovics*, saját darabja lelelkesebb propagálójaként, számos interjúban és önterjűben elmondott: hogy tudnillik itt a nagy ember nagy sorának utóéletéről, az utókorra történő kisugárzásáról van szó. A drámát már bemutatta a székesfehérvári *Vörösmarty Színház* a *Nemzeti Színház* tagjaival, *Sík Ferenc* rendezésében. Most ugyanez az előadás felkerült a *Vígyszínházba*. Nem lett tőle jobb a darab. Most is úgy hat, mint egy élőben előadott rádiójáték, amelyben egy sor dramaturgiai sutaság még külön zavaró. (Több szereplő több hosszú jelenetben sakkozik például egy személyben magával és Széchenyivel; ez több mint groteszk). Széchenyi árnya lebeg a színpad fölött — de az árny még nem drámai hős.

Takács István